

РЕФЕРАТИ ОПУБЛІКОВАНИХ СТАТЕЙ

Теорія біологічної еволюції як прототип загальної теорії еволюції систем, що розвиваються. Повідомлення 1. Роль теорії біологічної еволюції в розвитку наукової картини світу. Епштейн В. М. — Теорія Дарвина була першою еволюційною теорією, яка мала великий вплив на розвиток еволюційних ідей в інших галузях науки та становлення сучасної наукової картини світу. Однак в теперішній час подальший розвиток теорії біологічної еволюції та побудова теорії систематики потребують використання еволюційних ідей, що розвиваються в цих галузях. З огляду на науку як на систему, що розвивається, ці взаємодії потрібно розглядати як прямі і зворотні зв'язки між біологією та іншими науками. Як конкретний приклад розглядається питання про основні шляхи біологічного прогресу.

Ключові слова: теорія біологічної еволюції, теорія систематики, система, що розвивається, біологічний прогрес.

Молюски роду *Theodoxus* (Gastropoda, Pectinibranchia, Neritidae) Азово-Чорноморського басейну. Анистратенко О. Ю., Старобогатов Я. І., Анистратенко В. В. — Встановлено, що у водоймах Азово-Чорноморського басейну нині мешкають 7 видів *Theodoxus*. Описано *Th. velox* V. Anistratenko sp. № За фотозображеннями 6 синтипів *Nerita fluviatilis* Linnaeus, 1758 (типового виду роду *Theodoxus*) зазначено лектотип цього виду. Аналізується проблема таксономічного значення забарвлення та візерунку на черепашках *Theodoxus*. Надані ілюстровані описи всіх рецентних видів *Theodoxus* регіону, таблиці для визначення, короткі дані щодо їхнього поширення та зоогеографічної приналежності.

Ключові слова: Gastropoda, *Theodoxus*, фауна, зоогеографія, Азовське море, Чорне море.

Нові види яйцеїдів роду *Trimorus* (Scelionidae, Teleasinae) з Болгарії. Кононова С. В., Петров С. — Наведено описи 4 нових видів телеазин з роду *Trimorus* Furstner, 1856: *T. curtum* Kononova et Petrov, sp. n. відрізняється від *T. medon* Walker більш поперечним стебельцем черевця і скульптурою 3-го тергіта черевця (в основі з короткими зморшками), *T. petrovi* Kononova, sp. n. відрізняється від інших видів блискучою головою зі слабо виявленою скульптурою, *T. bulgaricus* Kononova et Petrov, sp. n. відрізняється від *T. hungaricus* Szaby формою черевця, в тому числі стебельця і скульптурою шитика, *T. magnus* Kononova et Petrov, sp. n. схожий на *T. vgricomicis* Walker, відрізняючись скульптурою тіла, особливо черевця і боків грудей, а також сильно затемненими передніми і задніми крилами.

Ключові слова: Scelionidae, Teleasinae, *Trimorus*, нові види, Болгарія.

Десять нових видів *Myrmica* (Hymenoptera, Formicidae) з Гімалаїв. Радченко О. Г., Елмс Г. В. — В статті наведено описи 10 нових для науки видів *Myrmica*, що були зібрані в Гімалаях і прилеглих гірських системах Індії та Пакистану. Описано: *M. brancuccii*, *M. villosa*, *M. vittata*, *M. williamsi*, *M. nitida*, *M. wittmeri*, *M. wardi*, *M. ordinaria*, *M. rhytida* та *M. petita*. Вони належать до кількох досить відмінних комплексів видів роду *Myrmica* і чітко відрізняються як поміж собою, так і від усіх раніше описаних форм. Наведено відмінності кожного нового виду від близьких видів, а також всі наявні дані про їхню екологію.

Ключові слова: мурашки, Formicidae, *Myrmica*, нові види, Індія, Пакистан.

Нові форми птераспід (Agnatha, Heterostraci) з раннього девону Поділля. Войчишин В. К. — З червоноколірних відкладів нижнього девону Поділля описано 2 нові роди та 3 види, а також рештки нового представника птераспід. Показано, що назва виду "*Pteraspis*" *angustata* Alth, 1874, який відомий лише за дорзальними шитами, може вважатися валідною. Пропонується використовувати деякі нові терміни у морфології птераспід.

Ключові слова: Agnatha, Pteraspidoformes, Поділля, ранній девон, систематика, морфологія.

Анатомо-функціональний нарис плечового сплетіння каспійської нерпи (*Pusa caspica*). Василевська Г. І., Веселовський М. В. — У грудній кінцівці (ГК) цього виду, яка виконує допоміжні локомоторні функції, представлені всі ланки ГК наземних ссавців. У скелеті ГК — чіткі ознаки вторинних модифікацій, більшість м'язів добре розвинуті. Рівні виходу нервів плечового сплетіння (ПС) співпадають з тими у ряду представників наземних хижаків, — СІУ-ТнІ-ІІ. Загалом схема компонування ПС відображає один з варіантів іннервації кінцівки з обмеженим набором рухових актів.

Ключеві слова: Pinnipedia, *Pusa caspica*, морфологія, нервова система, грудна кінцівка.

Структура родинних груп та використання території степовими бабаками (*Marmota bobac*): попередні результати. Нікольський О. О., Савченко Г. О. — На основі спостережень за індивідуально поміченими степовими бабаками (*Marmota bobac* Muller) описано структуру родинних груп та використання тваринами території. За 1994–1997 рр. було помічено 48 тварин (серед них 17 дорослих самок та 26 дорослих самців), яких було відловлено з 11 постійних нір. Щільність родин в біотопах з інтенсивним

випасом становить 1,6 сім'ї/га. Площа ділянки однієї з груп наприкінці літа — 0,36 га. В біотопах з повільним випасом щільність становить 0,8 сім'ї/га. Площа ділянки групи (також наприкінці літа) — 0,53 га. В біотопах з низьким рівнем антропогенного тиску щільність населення бабаків менша, ніж 0,3 сім'ї/га, площа родинної ділянки — 0,83 га. Спостереження виявили, що у більшості випадків родинна група складається з дорослої самки з молоддю, або без неї, та 2–3 дорослих самців. Групи відносно нестабільні: за період спостережень тривалістю близько місяця рееструвалися переходи тварин з однієї до іншої групи на значну відстань (більш, ніж 300 м). Бабаки відвідують сусідні родинні ділянки, а також займають ділянки, що звільнюються за тих чи інших обставин.

Ключові слова: степовий бабак, *Marmota bobac*, поведінка, родинна група, використання території, родинна ділянка, центри активності.

Порівняльна біологія рашкноподібних (Coraciiformes) та одудоподібних (Upupiformes) птахів в умовах степової зони України. Шупова Т. В. — Наводяться порівняльні дані про гніздову біологію сиворакші, рибалочки, звичайної бджолоїдки та одуда. Описується поведінка цих видів під час гніздового періоду.

Ключові слова: сиворакша, рибалочка, звичайна бджолоїдка, одуд, гніздовий період, степова зона України.

Особливості організації сім'ї у трьох видів джмелів (Hymenoptera, Apidae). Оліфір В. М., Петриченко Т. Д., Москаленко П. Г. — В порівняльному плані вивчали структурно-функціональну організацію сім'ї у джмелів трьох видів. Показано, що в сім'ї джмеля польового (*Bombus agrorum* F.) між робочими особинами мають місце агоністичні взаємодії великої інтенсивності. Життєдіяльність сім'ї джмеля великого кам'яного (*B. lapidarius* L.) організована без фізичної ієрархії домінування між робочими. Організація сім'ї джмеля міського (*B. hypnorum* L.) по поведінковим та іншим ознакам займає проміжний тип.

Ключові слова: джміль, організація, ієрархічні відносини, репродуктивний статус.

Новий вид колембол роду *Arrhopalites* (Entognatha, Hexapoda) з печери Східних Карпат. Варнович Р. С. — Описано новий троглобіонтний вид роду *Arrhopalites* Börner, 1906 (Collembola, Arrhopalitiidae) з Українських (Східних) Карпат. *A. carpathicus* sp. n. належить до групи видів *rugmaeus*; відрізняється від інших відомих видів присугністю 7–8 субсегментів на Ант. IV, роздвоєними та латерально зазубреними анальними придатками самки.

Ключові слова: Collembola, *Arrhopalites*, новий вид, печера, Карпати, Україна.

Новий вид роду *Stephanocleonus* (Coleoptera, Curculionidae) з Тянь-Шаню. Лергалов А. А. — Описано *Stephanocleonus* (s. str.) *sinitzyni* sp. n. зі Східного Тянь-Шаню (хр. Кетмень). Він близький до *S.* (s. str.) *simulans* Faust, відрізняючись більшими розмірами, X-видними перев'язями на боках передньоспинки, широкою серединною опуклістю на головотрубці та сильно викривленим пенісом.

Ключові слова: Coleoptera, Curculionidae, Cleonini, *Stephanocleonus*, новий вид, Тянь-Шань.

Новий вид роду *Dorcadion* (Coleoptera, Cerambycidae) з Киргизстану. Долін В. Г., Овчинніков С. В. — Описано новий вид роду *Dorcadion* Dalman, що розповсюджений у долині р. Суусамир. Новий вид нагадує *D. tibiale*, але добре відрізняється формою передньогрудей, забарвленням вусиків та ніг та іншими пропорціями надкрил, а також наявністю у самців дуже короткої але добре помітної перехідної платівки між налічником та верхньою губою. Типова локалізація: Тянь-Шань, Суусамирське плато, Киргизстан. Більшість примірників типової серії зберігається у колекції Інститута зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, 2 паратипи у колекції М. Л. Данілевського (Москва), 1 паратип у колекції С. В. Овчиннікова (Бішкек).

Ключові слова: Coleoptera, Cerambycidae, *Dorcadion*, нові види, Киргизстан.

Орнітофауна деяких гірських населених пунктів Сколівських Бескид (Українські Карпати). Башта А.-Т. В. — Протягом гніздового періоду 1996 р. були проведені обліки птахів у м. Сколе і с. Верхне-Синьовидне, що розміщені на території Сколівських Бескид (Українські Карпати). Подібність населення птахів (згідно коефіцієнту Жаккара) становила 64%. Головна причина такої різниці — більша збереженість і мозаїчність природних біотопів, менша щільність населення людей на території села.

Ключові слова: орнітофауна населених пунктів, Карпати, Україна.

Про роль вихідної аксіоми в зоологічних дослідженнях. Пантелеев П. О. — На прикладі кількох проблем — динаміки чисельності, екологічної біоенергетики, виділення підвидів — показано, що наукові результати залежать від вибору базового постулата (аксіоми).

Ключові слова: базовий постулат, розмноження, смертність, теплообмін, живлення, зоота, підвид.

